Jolanta Witek

Edukacja a kreowanie przedsiębiorczości : wyzwanie dla szkolnictwa wyższego

Ekonomiczne Problemy Usług nr 98, 167-179

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU SZCZECIŃSKIEGO

NR 725 EKONOMICZNE PROBLEMY USŁUG NR 98 2012

Jolanta Witek
Uniwersytet Szczeciński

EDUKACJA A KREOWANIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI – WYZWANIE DLA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

Wprowadzenie

W przebiegu procesu transformacji gospodarki centralnie sterowanej w gospodarkę rynkową duże znaczenie ma przedsiębiorczość. Zdaniem M. Nowaka, „przedsiębiorczość to nowy, w społeczeństwach wychodzących z realnego socjalizmu, sposób myślenia i działania, to moralna i intelektualna wartość wyzwalająca w jednostkach gotowość samodzielnego podejmowania aktywności, przede wszystkim gospodarczej i świadomego preferowania jej w miejsce dotychczasowego korzystania z dóbr i usług dostarczanych przez państwo" [1]. Umiejętność ta jest atutem w wykorzystaniu cech nowego systemu ekonomicznego do wprowadzania pozytywnych zmian w poziomie życia społeczeństwa.

Negatywne skutki przemian systemowych w krajach Europy Środkowej i Wschodniej w postaci wysokiego bezrobocia spowodowały, iż ludzie w coraz większym stopniu zaczęli sobie uświadamiać, że ich los i warunki bytu zależą od własnej przedsiębiorczości[2]. Spowodowało to zmianę postaw polegającą na aktywnym poszukiwaniu pracy, przekwalifikowywaniu się (zdobywaniu nowego zawodu) lub podejmowaniu własnej działalności gospodarczej. Skłonność do podejmowania działalności na własne ryzyko (i tworzenie nowych miejsc pracy)

---

[1] M. Nowak, *The Catholic Ethic and the Spirit of Capitalism*, The Free Press, New York–Toronto 1993, s. XV.

[2] Zob. V. Benacek, *Small Businesses and Private Entreprenuership During Transition: the Case of Czech Republic*, „Working Paper Series" 1994, No. 53; P. Davidsson, L. Lindmark, Ch. Olofsson, *SMEs and Job Creation During a Recession and Recovery*, w*: Entreprenuership, Small and Medium--sized Enterprises and Macroeconomy*, red. ZJ. Acs, Cambridge University Press, Cambridge 1999.

wzrasta wraz z poziomem doświadczenia i fachowej wiedzy przedsiębiorców, ale też zależy od klimatu społecznego i tworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości[3]. Decyzja o podejmowaniu działalności gospodarczej wiąże się z przekonaniem, że wielkość uzyskanej korzyści kompensuje koszty ryzyka niepowodzenia[4]. Szkoły wyższe odgrywają tu wyjątkową rolę. Otwarcie na biznes i wyzwalanie potencjału przedsiębiorczości własnych pracowników naukowych i studentów to coraz częściej nowa droga rozwoju szkół wyższych.

1. Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości

W Polsce po 1989 nastąpił wyraźny wzrost przedsiębiorczości. Prawie sześciokrotnie wzrosła liczba małych i średnich przedsiębiorstw. Pomimo braku wsparcia państwa przedsiębiorcze jednostki podejmowały pracę na własny rachunek i tworzyły nowe miejsca pracy, nie oczekując pomocy i akceptując ryzyko.

Przedsiębiorcze jednostki w pierwszej fazie transformacji w Polsce uzyskiwały niewspółmiernie wysokie dochody do ponoszonych nakładów finansowych, czasu, zaangażowania itd. Drobni przedsiębiorcy nie musieli poszukiwać zysku za pomocą innowacji rynkowych, produktowych, marketingowych itp., gdyż luka technologiczna i zapóźnienie cywilizacyjne w pierwszej fazie transformacji pozwalały osiągać ponadprzeciętne zyski przez ekstensywne zagospodarowanie nisz rynkowych, imitacje o charakterze produktowym, technologicznym i organizacyjnym czy pośredniczenie w wymianie na nowych lub rozwijających się rynkach[5]. Należy zwrócić uwagę na liczne przypadki tak zwanej nieproduktywnej przedsiębiorczości, mającej związek z odkrywaniem i szybkim wykorzystywaniem luk prawnych, będących źródłem renty ekonomicznej[6]. Zjawisko pogoni za

---

[3] Ryzyko zmniejsza się wraz ze zmniejszaniem się kosztów działalności gospodarczej, w tym obciążenia podatkowego, kosztów kapitału obrotowego oraz inwestycyjnego, a także zwiększaniem się jego dostępności, i rozwojem rynków zbytu.

[4] J. Witek, *Households of the Self-Employed – a New Market Segmen*t, w: *Postmodern Society and Consumption Patterns from the Perspective of Social Sciences*, Wilno 2005.

[5] Zob. B. Klimczak, *Instytucje publiczne i prywatne w procesie transformacji polskiej gospodarki*, w: *Zmiany instytucjonalne w polskiej gospodarce rynkowej*, red. A. Noga, Wydawnictwo PTE, Warszawa 2004, s. 59.

[6] Według J.W. Baumola przedsiębiorczość nieproduktywna powstaje w wyniku zawłaszczania renty kosztem innych osób, zob. J.W. Baumol, *Enterpreneurship: Productive, Unproductive and Destructive*, „Journal of Political Economy" 1990, Vol. 98.

rentą (*rent-seeking*), znane z gospodarki rozwiniętych krajów kapitalistycznych, pojawiło się również w krajach przechodzących transformację systemową (w tym w Polsce)[7]. Wówczas powstały dotychczas niespotykane możliwości przyspieszonej akumulacji kapitału dla osób wykorzystujących uprzywilejowany dostęp do ważnych informacji lub poruszających się w kręgu elity władzy[8]. Na początku nowego wieku sektor prywatny zaczął się normalizować, podejmując walkę o kapitał i rynki zbytu, podobnie jak to jest w społeczeństwach zachodnich[9]. Dotychczasowe zasoby przedsiębiorczych działań na ogół uległy wyczerpaniu, a XXI wiek stawia nowe wymagania. Konieczne są zatem zmiany warunków funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw, które może ułatwić fakt, że najwięcej nowych firm tworzą osoby z coraz wyższym wykształceniem. Wśród uwarunkowań przedsiębiorczych zachowań w coraz większym stopniu należy uwzględnić następujące:

a) **uwarunkowania edukacyjne** (cechy związane z przedsiębiorczością, które można i należy rozwijać w procesie socjalizacji, przez naukę w szkole, szkolenia na kursach itp.);
b) **uwarunkowania społeczne** (w tym kulturowe[10]) – głównie związane z **akceptowaniem właścicieli firm**, czyli przełamywaniem przez lata narosłego krytycyzmu wobec indywidualnego, materialnego sukcesu ludzi tworzących prywatne firmy[11];

---

[7] M. Raczyński, *Pogoń za rentą a transformacja systemowa w Polsce*, „Ekonomista" 1998, nr 2–3.

[8] B. Mróz, *Nieformalne mechanizmy kształtowania się elit ekonomicznych w procesie transformacji systemowej (na przykładzie Polski)*, w: *Elity ekonomiczne – konsumpcja, rynek, marketing*, red. T. Słaby, SGH, Warszawa 2005, s. 29–34.

[9] Z badań prowadzonych w krajach anglosaskich dotyczących właścicieli małych firm (*old middle class*) wynika, że na ogół cechuje ich zachowawczość, brakuje motywacji, przedsiębiorczości i odwagi, ale też zwraca się uwagę, że na swej drodze grupa ta musi pokonać wiele przeciwności, takich jak radzić sobie z podatkami, nie przegrać z wielkimi koncernami czy nie ustępować silnym związkom zawodowym w przetargu o programy rządowe. W tej ostrej rywalizacji grupa ta może osiągnąć najwyżej środkową pozycję w hierarchii dochodów. Zob. J. Curran, R. Blackburn, *Path of Enterprise. The Future of Small Business*, Routledge, London 1991.

[10] Na kulturowe źródła przedsiębiorczości i wagę klimatu społecznego wskazuje B. Berger, *Współczesna kultura przedsiębiorczości*, w: *Kultura przedsiębiorczości*, red. B. Berger, Oficyna Literatów „Rój", Warszawa 1994, s. 23–3; T. Gruszecki, *Przedsiębiorca w teorii ekonomii*, Cedor, Warszawa 1994 (rozdz. Przedsiębiorczość – źródła i kontekst kulturowy), s. 89–111.

[11] Zob. J. Witek, *Elity małego biznesu – wybrane aspekty warunków życia*, w: *Elity ekonomiczne – konsumpcja, rynek marketing*, red. T. Słaby, SGH, Warszawa 2005.

c) **uwarunkowania ekonomiczne**, czyli system przepisów regulujących powstawanie i funkcjonowanie prywatnych firm (w tym np. system podatkowy, kredytowanie, a raczej trudności z tym związane).

Rozwój przedsiębiorczości po 1989 roku można traktować jako proces, którego rozwój uzależniony jest zarówno od warunków zewnętrznych, wyznaczających możliwości i tempo rozwoju nowo tworzonych podmiotów gospodarczych[12], jak i wewnętrznych predyspozycji psychofizycznych osób podejmujących działalność gospodarczą, których efekty są weryfikowane przez rynek[13].

Podkreślając większe możliwości podejmowania pracy we własnej firmie, należy zwrócić uwagę nie tylko na uwarunkowania prawne tworzenia tych firm, ale również na warunki sprzyjające powstawaniu firm i ich działalności. Wyeksponowana przez J.A. Schumpetera[14] „kreatywna destrukcja" procesu upadania starych i rodzenia się nowych firm świadczy o sensie istnienia sektora małych i średnich przedsiębiorstw przechodzących na coraz wyższy stopień rozwoju. Według G. Gildera, istotą systemu kapitalistycznego jest nieustanne powstawanie nowych przedsiębiorstw – aktywnych i innowacyjnych, ponieważ kapitalizm nie tyle jest kierowany niewidzialną ręką rynku, co widzialnymi działaniami przedsiębiorców, którzy są skłonni podejmować ryzyko. W rozważaniach naukowych nad rozwojem firm zwraca się uwagę na rolę przedsiębiorcy w tym procesie. Badania potwierdzają pozytywne skorelowanie **prawdopodobieństwa przetrwania firmy z cechami przedsiębiorcy**, takimi jak wiek, wykształcenie, cechy osobowościowe itp.[15] Jak zatem rysuje się przyszłość małych prywatnych firm i ich właścicieli? Sądząc po przyczynach, które skłoniły ich do tworzenia podmiotów (potrzeba samorealizacji, swoboda działania, spełnienie zawodowych ambicji, chęć poprawy warunków życia własnego i rodziny przez uzyskanie wyższego

---

[12] Te aspekty rozwoju przedsiębiorczości opisuje W. Janasz, *Przedsiębiorczość w świetle uwarunkowań działalności gospodarczej*, w: *Innowacje w rozwoju przedsiębiorczości w procesie transformacji*, red. W. Janasz, Difin, Warszawa 2004, oraz praktyczny przejaw przedsiębiorczości opisany w rozdz. II.

[13] Zob. T. Domański, *Uwarunkowania tworzenia małych przedsiębiorstw*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 1992.

[14] Jednym z pierwszych ekonomistów, który wskazał na fundamentalne znaczenie przedsiębiorcy, zachowania przedsiębiorcze oraz sektor małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju gospodarki rynkowej był J.A. Schumpeter, *Teoria rozwoju gospodarczego*, Warszawa 1960, tenże, *Kapitalizm, socjalizm, demokracja*, Warszawa 1995.

[15] P. Preisendorfer, T. Voss, *Organizational Morality of Small Firm: The Effects of Entrepreneurial Age and Human Capital*, „Organizational Studiem" 1990, No. 11, s. 107–129.

statusu materialnego)[16], należy stwierdzić, że te silne motywacje mogą wpłynąć na osiągnięcie sukcesu i rozwoju firmy.

Do pożądanych zachowań osób podejmujących działalność gospodarczą na własny rachunek należy zaliczyć innowacyjność, dynamikę działania, myślenie przez pryzmat rozpoznanych warunków konkurencyjnych, podejmowanie wyzwań, gotowość do ponoszenia ryzyka, odpowiedzialność za skutki podjętych decyzji itp.[17] Umiejętności te, co prawda, nie chronią przed porażką lecz mogą zwiększyć dynamikę przyrostu małych firm i zmniejszyć liczbę ich upadku, a ponadto, pokazują jak musi się zmienić stosunek do pracy osób podejmujących pracę we własnej firmie, by nie ponieść porażki. Dotyczy to szczególnie ludzi młodych, którzy mają wyższe wykształcenie i chcą osiągnąć sukces, ale na ogół brakuje im praktycznych umiejętności popartych wcześniejszym doświadczeniem.

2. Edukacja w kreowaniu przedsiębiorczości

Mając na uwadze dotychczasowe rozważania, można stwierdzić, że uczelnie wyższe powinny dostosować swoje programy edukacyjne do kształcenia umiejętności skutecznego i sprawnego monitorowania potrzeb rynku pracy w zakresie preferowanych kompetencji oraz oceniania poziomu posiadanych kompetencji absolwentów różnych kierunków studiów.

Szkolnictwo wyższe pomaga studentom znaleźć drogę na rynek pracy. Powstają biura karier, doradztwo zawodowe, nawiązywana jest współpraca z potencjalnymi pracodawcami, kształcenie opiera się na kompetencjach i rozwijaniu zachowań przydatnych w pracy, tworzone są akademickie inkubatory przedsiębiorczości. Być może dzięki tym działaniom powstanie sprawny system startu zawodowego studentów, gdyż ocena dotychczasowych przedsięwzięć nie jest zbyt wysoka. Przykładowo, młodzi biznesmeni działający w akademickich inkubatorach przedsiębiorczości uważają, że założenie i prowadzenie firmy w Polsce nie jest łatwe[18]. Ich zdaniem, wiąże się to nie tylko z ryzykiem, ale z tym, że uczelnie

---

[16] J. Witek, *Kreowanie kapitału ludzkiego w środowisku właścicieli małych i średnich przedsiębiorstw*, w: *Polski konsument i przedsiębiorstwo na jednolitym europejskim rynku*, red. J. Karwowski, Szczecin 2005.

[17] *Podstawy zarządzania przedsiębiorstwem*, red. M. Strużycki, SGH, Warszawa 1998, s. 117.

[18] Badanie wśród przedsiębiorców z akademickich inkubatorów przedsiębiorczości przeprowadzono w ramach kampanii AIP i Business Centre Club (BCC) „Wspierajmy Młody Biznes" w 2006 r.

nie przygotowują do prowadzenia działalności gospodarczej. Ocena ryzyka założenia firmy przez młodych przedsiębiorców w Polsce w skali od 1 do 10 wyniosła 7,4. Znacznie mniejsze ryzyko ponoszą młodzi ludzie, którzy wyjeżdżają za granicę do pracy. Badanie wykazało też, że polskie uczelnie słabo przygotowują absolwentów do prowadzenia własnej firmy – średnia ocena – 2,4. Ankietowani twierdzili, że brakuje ćwiczeń praktycznych typu +*case study*+ i innych praktycznych zajęć, tak jak na przykład w Holandii, gdzie na trzecim semestrze studiów ekonomicznych studenci muszą obowiązkowo prowadzić firmę w ramach inkubatorów przedsiębiorczości. Zwracali też uwagę, że w Polsce przedsiębiorca nie jest najlepiej postrzegany – średnia ocena – 2,8. Sami oceniają polskiego przedsiębiorcę pozytywnie (średnia ocena – 7,1).

Można zauważyć, że jedną z podstaw rozwoju przedsiębiorczości jest edukacja, która ma kształtować umiejętności i osobowość przyszłego przedsiębiorcy. Szkoła wyższa musi zatem przejąć niektóre obowiązki państwa lub samorządów, nawiązując współpracę z gospodarką i szybko reagując na zmieniające się jej potrzeby. W nowym modelu współpracy zakłada się, że szkoła wyższa powinna przyjąć odpowiedzialność za znalezienie dla absolwenta pierwszego miejsca zatrudnienia, jego usamodzielnienie się, monitorowanie rozwoju kariery. Oznacza to spojrzenie na studenta jak na przyszłego przedsiębiorcę i stworzenie mu wizji oraz narzędzi do przyszłej działalności gospodarczej. Zmiany w systemie edukacji[19] towarzyszą wielkim przekształceniom w gospodarce i na rynku pracy, lecz obydwa procesy zmian nie są zbyt dobrze do siebie dopasowane. Między uczelnią a rynkiem pracy powstało wiele problemów, które z trudem są identyfikowane i zbyt wolno rozwiązywane. Należy jednak zwrócić uwagę na cenne inicjatywy zacieśniania współpracy między naukowcami i przedsiębiorcami z całej Europy i budowanie mostów między przemysłem a nauką.

Uczelnie poszukują obecnie nowych form przygotowywania absolwentów do kariery zawodowej. Ich inicjatywy wykraczają poza dotychczasowe, standardowe kształcenie akademickie: prowadzone zajęcia przygotowują do konkurencji na rynku pracy, uczą przedsiębiorczości, a także kształcą umiejętności

[19] Zmiana struktury absolwentów systemu szkolnego w okresie transformacji jest z historycznego punktu widzenia wyjątkowa. O ile jeszcze w latach 80. XX w. absolwenci szkół zasadniczych zawodowych stanowili połowę absolwentów wchodzących na rynek pracy, o tyle obecnie stanowią mniej niż 1/4; 55% absolwentów ma pełne wykształcenie średnie, w tym 10% policealne. Ponad 1/5 absolwentów legitymuje się wyższymi studiami. W latach 80. XX w. ich udział wynosił zaledwie 8%.

interpersonalne (*soft skills*), jak praca w zespole, przywództwo, negocjacje, zarządzanie zasobami ludzkimi.

Ośrodki akademickie odgrywają bardzo ważną rolę w społeczeństwie. Coraz częściej są postrzegane jako instytucje wpływające na wzrost ekonomiczny w regionie, kraju lub międzynarodowy. Jest to ważna zmiana, ponieważ do niedawna misja uczelni wyższych sprowadzała się głównie do prowadzenia działalności naukowo-badawczej i dydaktycznej. Obecnie ośrodki akademickie chcąc być konkurencyjne na rynku usług edukacyjnych, muszą uczyć studentów przedsiębiorczości oraz nawiązywać kontakty z przedsiębiorstwami i samorządami.

Stymulowanie zachowań przedsiębiorczych za pomocą ośrodków akademickich tworzących przedsiębiorstwa *spin-off* są od dawna znane na przykład w Stanach Zjednoczonych. Typowym przykładem jest Dolina Krzemowa. Tą drogą podążają również kraje europejskie, między innymi Belgia i Holandia. Współpraca nauki ze sferą gospodarki nie przynosi jednak oczekiwanych efektów ani w Polsce, ani w Europie. Tylko w USA współdziałanie to owocuje większymi sukcesami w gospodarce, dlatego warto zwrócić uwagę na ten wzorzec.

Możliwości działania na styku przedsiębiorstwa–świat nauki są ogromne. Przedsiębiorstwa, które chcą się rozwijać, wymagają wsparcia. Bez tego nawet nie będą wiedziały co tracą. Środowiska naukowe, które nie mają dostępu do biznesu, skazują się natomiast na stopniową alienację, a w konsekwencji na eliminację z rynku, ponieważ rynek usług edukacyjnych, będący poważną dziedziną gospodarki, musi nawiązać tego rodzaju kontakty. Konieczna jest zatem przynajmniej taka współpraca, która pozwoli określić obszary wzajemnego zainteresowania, zapotrzebowania na usługi i zlecenia oraz możliwości obu tych środowisk.

Rozwój gospodarek we współczesnym świecie w dużej mierze następuje dzięki wprowadzanym innowacjom. Silna gospodarka jest oparta na wdrażaniu innowacji procesowych, produktowych, marketingowych i organizacyjnych. Nowe produkty, usługi i technologie, zmiany organizacyjne i orientacje marketingowe to efekt współpracy między nauką i biznesem. Trzecim podmiotem, który odgrywa istotną rolę w rozwoju innowacji, jest administracja, czyli jednostki rządowe i samorządowe.

Z przeprowadzonych badań wynika, że w Polsce wzrasta liczba przedsiębiorstw, które poszukują innowacyjnych rozwiązań i chcą poszerzać wiedzę. Widoczny jest wzrost świadomości, że rozwój przedsiębiorstw zależy od podmiotów, które mają wiedzę i współpracują ze środowiskiem naukowym. Ważna jest

również rola administracji, która tworzy jednostki wsparcia typu agencje rozwoju regionalnego.

W rozwoju współpracy w triadzie biznes–nauka–administracja pojawia się jednak wiele problemów. Oprócz barier finansowych, organizacyjnych i biurokratycznych nadal duże znaczenie mają bariery informacyjne (ograniczona komunikacja między środowiskami) oraz świadomości (niedostrzeganie potrzeby współpracy). Pokonanie tych barier wymaga od zainteresowanych podmiotów podejmowanie działań edukacyjnych oraz promowanie współpracy biznesu z ośrodkami naukowymi i administracją przez organizowanie forów wymiany poglądów, paneli eksperckich, spotkań medialnych, szkoleń, warsztatów itd.

3. Nowa rola wyższych uczelni wobec wyzwań cywilizacyjnych

Z doświadczeń krajów rozwiniętych wynika, że tworzona wiedza powinna być jednocześnie weryfikowana pod względem przydatności praktycznej i przekazywana zainteresowanym środowiskom, które będą ją mogłyby wykorzystać. W przeciwnym wypadku wiedza, która nie służy innym, jest bezużyteczna. Jest to o tyle ważne, że nowa rola wyższych uczelni ma polegać na tworzeniu i gromadzeniu wiedzy dotyczącej nowych rozwiązań technicznych i technologicznych, metod i sposobów zarządzania, wzorów, norm i zachowań społecznych wynikających z pojawiających się trendów rozwojowych, wśród których niezwykle istotny jest rozwój przedsiębiorczości oraz kierunku nowych form współpracy nauki i gospodarki. Niewątpliwie służy temu zacieśnianie współpracy z najbliższym lokalnym środowiskiem, na przykład z lokalnymi instytucjami typu non profit, organizacjami gospodarczymi funkcjonującymi w danym regionie lub nawiązywanie kontaktów z konkurencyjnymi uczelniami. Wykorzystanie technicznych środków kształcenia umożliwia poszerzenie oferty uczelni i szybkiego jej przystosowania do potrzeb otoczenia, a także proponowanie różnorodnych jej form, odpowiedniejszych dla szeroko rozumianego środowiska akademickiego. Dotychczasowy model szkoły wyższej, oparty na edukacji i badaniach naukowych (tzw. uniwersytet humboltowski), poszerzono o przygotowanie do przedsiębiorczości, rozumianej jako kształtowanie aktywnych zachowań, umożliwiających samodzielne działanie na rynku (tzw. uniwersytet trzeciej generacji, przedsiębiorcza akademia), gdyż badania naukowe prowadzone na uczelniach wyższych w dużym stopniu wpływają na rozwój innowacji w różnych branżach

oraz są podstawą patentów przemysłowych[20]. W literaturze przedmiotu z zakresu innowacji przedstawiono wiele faktów potwierdzających udział uczelni wyższych w rozwoju innowacji i dowodzących interakcji między nauką a przemysłem[21]. Transfer wiedzy między uniwersytetem a przemysłem jest oparty na różnych mechanizmach, co pokazali P. D'Este i P. Patel, wymieniając te, które zaczynają się od rekrutacji absolwentów uczelni wyższych, przez wymianę personelu, prowadzenie wspólnych badań, w tym także badań kontraktowych, konsultingu, patentów i publikacji, licencjonowania, firm typu *spin-off*, laboratoriów lub innych obiektów infrastruktury finansowanych przez firmy, a kończąc na kontaktach nieformalnych, takich jak spotkania lub konferencje[22].

Z badań przeprowadzonych przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości wynika, że stopień rozwoju przedsiębiorczości akademickiej, rozumianej jako prowadzenie własnych firm typu *spin-off*, *spin-out* jest znikomy[23]. Tylko 6% badanych prowadziło własną firmę (9% kadry naukowej i 2% studentów). Zaledwie 8% badanych było zainteresowanych podjęciem działalności gospodarczej w najbliższym roku, a w przyszłości – 40%. Studenci byli bardziej otwarci na wyzwania przedsiębiorczości i częściej deklarowali chęć założenia firmy (51%) niż pracownicy naukowi (31%). Na podstawie badań można mówić o małym potencjale i niskim zapotrzebowaniu uczelni na rozwój przedsiębiorczości akademickiej, a intensywne działania ośrodków przedsiębiorczości akademickiej w celu stworzenia infrastruktury świadczy o tym, że zjawisko to jest obecnie w Polsce w początkowej fazie rozwoju, będącej poza głównym nurtem badawczo-dydaktycznym działalności, lecz w ścisłym z nim powiązaniu organizacyjnym i często lokalowym. Za modelowe inicjatywy tego typu można uznać przede wszystkim inkubatory przedsiębiorczości, parki technologiczne i biura karier. Trzy czwarte osób prowadzących własną działalność gospodarczą w pełni zaakceptowało komercjalizację wyników prac badawczych, lecz zwróciło uwagę na związane z tym zagrożenia, polegające na przykład na wykorzystywaniu do prywatnych celów zaplecza sprzętowego uczelni. Aktywna rola uczelni wyższych w rozwoju

---

[20] S. Breschi, F. Lissoni, F. Montobbio, *The Scientific Productivity of Academic Inventors: New Evidence from Italian Data*, „Economics of Innovation and New Technology" 2007, Vol. 16, No. 2, s. 101–118.

[21] P. D'Este, P. Patel, *University-Industry Linkages in the UK: What are the Factors Underlying the Variety of Interactions with Industry?*, „Research Policy" 2007, Vol. 36, s. 1295–1313.

[22] Tamże.

[23] *Przedsiębiorczość akademicka*, raport z badania, PARP, Warszawa 2009.

przedsiębiorczości akademickiej budzi zatem najmniej wątpliwości, choć jest jeszcze we wstępnej fazie instytucjonalizacji.

Biorąc pod uwagę przedsiębiorczość akademicką w innych krajach, można stwierdzić, że stymulowanie zachowań przedsiębiorczych za pomocą ośrodków akademickich tworzących przedsiębiorstwa *spin-off* znane jest od dawna. W USA jednym z celów uczelni wyższych (zaraz po badaniach i nauczaniu) jest „służenie społeczności", z czym wiąże się długa tradycja zapoczątkowana Ustawą Morrilla (*Morrill Act*) w 1862 roku. Sprzyja ona zakładaniu uczelni państwowych, których długofalowy rozkwit i sukces był uzależniony od ich reagowania na potrzeby społeczności lokalnej[24]. Misję tę wzmocniono stopniowym wsparciem rządu.

Uczelnia wypełni swoje społeczne zadanie, jeżeli ewoluuje w kierunku organizacji służącej otoczeniu[25]. Organizacje przyszłości, a takimi są zapewne szkoły wyższe, muszą zaspokajać potrzeby społeczne, muszą tworzyć dobro publiczne, wreszcie poczuć się integralną częścią społeczeństwa. Dzięki relacjom ze światem biznesu uczelnia może zapewnić swoim absolwentom pracę często jeszcze przed ukończeniem przez nich studiów, uzyskać dodatkowe środki na prowadzenie działalności (np. na nowe wyposażenie sal i projekty badawcze) oraz zwiększyć wpływ na zjawiska zewnętrze Pozycja rynkowa organizacji przyszłości, a do tego miana pretendują wyższe uczelnie, będzie zasługą głównie osiągnięć intelektualnych, bo zmaleje znaczenie kapitału.

Zakończenie

Mimo ilościowych i strukturalnych osiągnięć przed edukacją stoi kolejne, historyczne wyzwanie – poprawa jakości kształcenia, dostosowanego do potrzeb nowego rynku pracy w nowej gospodarce: usług, wysokiej wydajności, informacji oraz opartej na wiedzy. Szkolnictwo wyższe podejmuje inicjatywy pomagające studentom znaleźć drogę na rynek pracy. Być może z tych pojedynczych działań wykształci się sprawny system startu zawodowego studentów. Podsumowując, przedsiębiorczość akademicka jest bardzo ważnym elementem aktywności uczelni wyższej i jej społeczności. W dobie rozwoju idei gospodarki

[24] D. Mowery, R. Nelson, B. Sampat, A. Ziedonis, *Ivory tower and industrial innovation. University-industry Technology Transfer Before and After the Bayh-Dole Act*, Stanford Business Books, Stanford 2004, s. 11.

[25] J. Välimaa, D. Hoffman, *Knowledge Society Discourse and Higher Education*, Higher Education 2008, No. 56.

opartej na wiedzy misją ośrodków akademickich jest budowanie jak najszerszych relacji ze światem biznesu, rozwój nowoczesnych technologii oraz poszukiwanie dróg efektywnego transferu wiedzy do przemysłu. Mimo że firmy typu *spin-off* i *spin-out* oraz indywidualne inicjatywy członków społeczności akademickiej nie są odpowiedzią na takie globalne problemy, jak walka z bezrobociem lub potrzeby poszczególnych uczelni (poszukiwanie przychodów do budżetów ośrodków akademickich), to ich wysoka wartość dla całego społeczeństwa i rola w gospodarce są niezaprzeczalne.

Literatura

Baumol J.W., *Enterpreneurship: Productive, Unproductive and Destructive*, „Journal of Political Economy" 1990, Vol. 98.

Benacek V., *Small Businesses and Private Entreprenuership During Transition: the Case of Czech Republic*, „Working Paper Series" 1994, No. 53.

Berger B., *Współczesna kultura przedsiębiorczości*, w: *Kultura przedsiębiorczości*, red. B. Berger, Oficyna Literatów „Rój", Warszawa 1994.

Breschi S., Lissoni F., Montobbio F., *The Scientific Productivity of Academic Inventors: New Evidence from Italian Data*, „Economics of Innovation and New Technology" 2007, Vol. 16, No. 2.

Curran J., Blackburn R., *Path of Enterprise. The Future of Small Business*, Routledge, London 1991.

D'Este P., Patel P., *University-Industry Linkages in the UK: What are the Factors Underlying the Variety of Interactions with Industry?*, „Research Policy" 2007, Vol. 36.

Davidsson P., Lindmark L., Olofsson Ch., *SMEs and Job Creation During a Recession and Recovery*, w*: Entreprenuership, Small and Medium-sized Enterprises and Macroeconomy*, red. ZJ. Acs, Cambridge University Press, Cambridge 1999.

Domański T., *Uwarunkowania tworzenia małych przedsiębiorstw*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 1992.

Gruszecki T., *Przedsiębiorca w teorii ekonomii*, Cedor, Warszawa 1994.

Janasz W., *Przedsiębiorczość w świetle uwarunkowań działalności gospodarczej*, w: *Innowacje w rozwoju przedsiębiorczości w procesie transformacji*, red. W. Janasz, Difin, Warszawa 2004.

Klimczak B., *Instytucje publiczne i prywatne w procesie transformacji polskiej gospodarki*, w: *Zmiany instytucjonalne w polskiej gospodarce rynkowej*, red. A. Noga, Wydawnictwo PTE, Warszawa 2004.

Mowery D., Nelson R., Sampat B., Ziedonis A., *Ivory tower and industrial innovation. University-industry Technology Transfer Before and After the Bayh-Dole Act*, Stanford Business Books, Stanford 2004.

Mróz B., *Nieformalne mechanizmy kształtowania się elit ekonomicznych w procesie transformacji systemowej (na przykładzie Polski)*, w: *Elity ekonomiczne – konsumpcja, rynek, marketing*, red. T. Słaby, SGH, Warszawa 2005.

Nowak M., *The Catholic Ethic and the Spirit of Capitalism*, The Free Press, New York–Toronto 1993.

Podstawy zarządzania przedsiębiorstwem, red. M. Strużycki, SGH, Warszawa 1998.

Preisendorfer P., Voss T., *Organizational Morality of Small Firm: The Effects of Entrepreneurial Age and Human Capital*, „Organizational Studiem" 1990, No. 11.

Przedsiębiorczość akademicka, raport z badania, PARP, Warszawa 2009.

Raczyński M., *Pogoń za rentą a transformacja systemowa w Polsce*, „Ekonomista" 1998, nr 2–3.

Schumpeter J.A., *Kapitalizm, socjalizm, demokracja*, Warszawa 1995.

Schumpeter J.A., *Teoria rozwoju gospodarczego*, Warszawa 1960.

Välimaa J., Hoffman D., *Knowledge Society Discourse and Higher Education*, Higher Education 2008, No. 56.

Witek J., *Elity małego biznesu – wybrane aspekty warunków życia*, w: *Elity ekonomiczne – konsumpcja, rynek marketing*, red. T. Słaby, SGH, Warszawa 2005.

Witek J., *Households of the Self-Employed – a New Market Segmen*t, w: *Postmodern Society and Consumption Patterns from the Perspective of Social Sciences*, Wilno 2005.

Witek J., *Kreowanie kapitału ludzkiego w środowisku właścicieli małych i średnich przedsiębiorstw*, w: *Polski konsument i przedsiębiorstwo na jednolitym europejskim rynku*, red. J. Karwowski, Szczecin 2005.

EDUCATION AND ENTERPRISE CREATING – A CHALLENGE FOR HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Summary

Higher Education Institutions play an exceptional role in shaping an educated society and creating enterprising behaviours, and thus the cooperation between such institutions and other companies is becoming significantly important. An academic enterprise ought to combine innovative ideas, resulting often from academic activity, and modus operandi

of the market. Academic enterprise development should rely on the use of knowledge, intellectual potential and the enthusiasm of academic milieu to create new business entities. Contemporary universities must move from their traditional research and teaching based roles. Because of the potential lying within individuals and technological base, universities are the best place for new ideas to evolve, ideas that can be used to set off new businesses.